Stichting Struikelstenen Gooise Meren

Nieuwsbrief december 2024

Afgelopen najaar legde stichting Struikelstenen Gooise Meren weer dertig struikelstenen in de stoepen van Bussum en Naarden om slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Daarmee komt het aantal struikelstenen dat de stichting sinds 2023 legde op 133. Omdat ook anderen al 31 struikelstenen plaatsten, komt het totaal aantal struikelstenen in deze gemeente nu op 164. Er is nog heel veel werk te doen.

Terugblik legging september

Op maandag 30 september legden we voor vijf woningen in Bussum struikelstenen. Van drie adressen waren het de bewoners die de stenen hadden aangevraagd. Bij de meerderheid van deze plechtigheden waren geen nabestaanden aanwezig, vooral omdat onze onderzoekers helaas geen familieleden hebben kunnen traceren. Soms levert een zoektocht in alle registers, archieven en sociale media geen resultaat op. Bij één adres waren wel nabestaanden in de Verenigde Staten gevonden, maar zij wilden voor deze legging de lange reis niet maken. Of er nabestaanden bij zijn of niet: wij zorgen voor het voorlezen van de levensverhalen, dat er herdenkingsgebeden worden uitgesproken, er een gedicht wordt voorgelezen en de namen zijn gezegd. Opdat we niet vergeten.

GooisemerenNieuws plaatste een artikel over het eerste adres van deze dag onder de kop “Jonge gezin Juul, Nell en Wanda Kaas wilde liever dood’.” Nell Kaas zat tot haar zelfgekozen dood in de gemeenteraad van de gemeente Bussum. Het levensverhaal van dit gezin, geschreven door onze onderzoeker Hans Jonker, is volledig gepubliceerd in de krant.. Enkele dagen na publicatie plaatsten wij het verhaal ook op onze website.

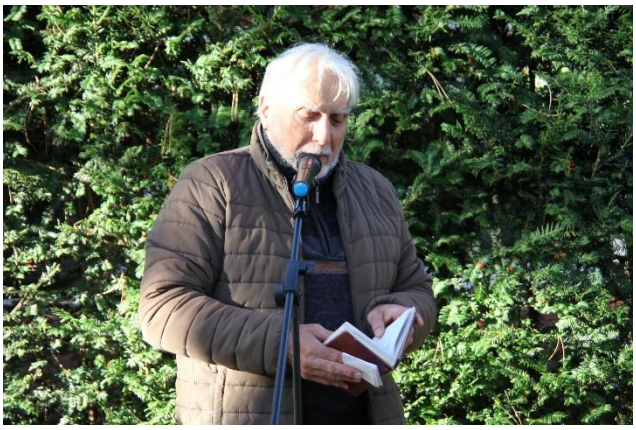

Basisscholen aanwezig bij legging

Op 9 oktober jl. zijn er struikelstenen geplaatst bij de woning op de Rijksweg 44 in Naarden, waar bewoner Jozef Gorgels struikelstenen had aangevraagd voor de familie Bernhard die tot halverwege 1942 in dit huis heeft gewoond. Nabestaanden zijn helaas niet gevonden. De volgende legging was op de Thierensweg 17, om de hoek van het voorgaande adres. Ook dit adres was aangevraagd door Jozef Gorgels, dit keer omdat hij zelf nabestaande was van de familie die hier had gewoond voor deportatie. Bij deze legging was groep 7 en 8 van de Indonschool in Bussum aanwezig. Educatie medewerkers van onze stichting verzorgden voorafgaand aan de struikelsteenlegging les op deze

school. De leerlingen versierden op school elk een klein herinneringsteentje, dat zij na de plechtigheid bij de struikelstenen plaatsten.

Ook op de Burgemeester Van Hasseltlaan 7 was een schoolklas aanwezig. Dit keer was het klas BBA van de Bussumse Montessorischool. Dat was geen toeval. Op dit adres woonde de familie Adelaar. Marie Anna (roepnaam Anne) Adelaar-Fürth was een heel actieve vrouw. Niet alleen zat zij in de gemeenteraad, maar ze zette zich heel actief in voor het Montessorionderwijs. Ze blies de Bussumse Montessorischool nieuw leven in. Deze school eerde haar oprichtster dus met hun aanwezigheid bij de struikelsteenlegging en ook hier plaatsten leerlingen zelf versierde herinneringssteentjes bij de struikelstenen. Voor deze familie waren de struikelstenen aangevraagd door (achter)kleindochter Josine Koch, die ook prachtig voorlas uit een brief van haar oma.

Ook op het daaropvolgende adres vertelde een nabestaande over haar vermoorde familie. Irene Lebram herdacht Frieda en Edith Josephy op de Juliana van Stolberglaan 47, waarna rabbijn Menno ten Brink de herinneringsgebeden prachtig voordroeg.

De onderzoeker die de familie Zwartz onderzocht, van de Van Hall-laan 29 in Naarden, was er in geslaagd nabestaanden te vinden op meerdere continenten. Velen van hen wilden speciaal naar Nederland komen voor de ceremonie. Heel bijzonder was het dat deze mensen elkaar op dit adres voor het eerst ontmoetten, vlak voor de legging. Het was ontroerend mooi om te zien hoe mensen uit de VS, Zuid-Afrika, Groot-Brittannië, Duitsland en Nederland elkaar op de Van Hall-laan voor het eerst omhelsden. Aanvraagster van deze struikelstenen, tevens bewoonster van dit adres, was zichtbaar geroerd door deze familiereünie voor haar woning, die ze daarna openstelde voor de familie. Zo konden zij zich een voorstelling maken van hoe hun voorouders woonden voor hun deportatie. Na de plechtigheid kon deze grote groep nabestaanden uit alle windrichtingen bij hotel Jan Tabak nader kennismaken, even bijkomen met koffie en iets lekkers, aangeboden door onze stichting.

Wij kijken terug op weer twee heel bijzondere leggingsdagen, waar we op elk adres weer mochten rekenen op de voordracht van gedichten door Gaston Bannier, die voor ons ook weer nieuw werk schreef. Ook zijn wij Amir Betsalel van de joodse gemeente Bussum zeer dankbaar. Voor vele slachtoffers zijn geen graven en worden geen herdenkingsgebeden gezegd. De struikelstenen zijn kleine monumenten in de openbare ruimte en met de herdenkingsgebeden worden de namen levend gehouden.

Waar betalen we de stenen van?

Elke struikelsteen kost 150 euro. Ze worden met de hand gemaakt in Amsterdam. Waar betalen we al die stenen van? Zoals we bij elke legging vertellen, zijn we blij met de fondsen die we kregen van de Lakeland Foundation, de Provincie Noord-Holland, stichting Helder, de Reeders stichting en de Rabobank. Maar we zijn ook enorm dankbaar voor de bijdragen die we ontvangen van particulieren. Vaak zijn dat aanvragers, bewoners of buurtbewoners die een struikelsteen willen adopteren. Heel blij zijn wij in dit kader met het Bewonersplatform Parkwijk, die meerdere struikelstenen heeft gefinancierd. Ook de Historische Kring Bussum (HKB) mag hierbij niet onvermeld blijven. De HKB deelt onze activiteiten in hun nieuwsbrief en roept leden op stenen in hun straat te adopteren. Ook leveren ze daarbij zelf een mooie bijdrage. Ons werk wordt ook gedragen door het Holocaust Comité Gooise Meren, die onze berichtgeving onder hun eigen volgers deelt. Wij zijn enorm dankbaar voor zoveel steun en draagvlak in deze gemeente.

Leggingen 2025

We hebben nog veel werk te doen. In de wintermaanden worden er geen struikelstenen gelegd, maar achter de schermen zijn we alweer volop bezig met de voorbereidingen voor de komende jaren. In 2025 gaan we weer op drie momenten struikelstenen leggen. We kregen al veel aanvragen. De

adressen zijn verdeeld over de onderzoekers, die op zoek zijn naar de levensverhalen achter de namen en speuren naar nabestaanden.

Alle levensverhalen worden zoals altijd na akkoord door nabestaanden gepubliceerd op onze website: www.struikelstenengooisemeren.nl.

Tot in het nieuwe jaar!